

De koning te rijk

Zondagmorgen 23 februari 2025, Sint-Catharijnekerk, ds. Eibert Kok
Lezingen: 1 Koningen 10: 1-13 en Lucas 12: 27-32

De koning te rijk.

In ons eigen land is regelmatig discussie over de rijke beloning van onze koning.

'Zo ontvangt koning Willem-Alexander in 2025 ongeveer 7,3 miljoen euro, waarvan ongeveer 6,1 miljoen euro als tegemoetkoming voor personeels- en materiële kosten. Daarnaast gelden nog enkele andere voordelen, zowel op belastinggebied als bijvoorbeeld het gebruik van paleizen,' lees ik op internet. Een vorstelijk salaris van miljoenen, belastingvoordelen, paleizen, dat zijn de zaken die bij een koning horen.

Is de koning te rijk?

Af en toe komen er wel berichten naar buiten van machthebbers die zelf in enorme rijkdom baden, terwijl de mensen over wie ze regeren tekort hebben aan van alles.

December vorig jaar viel na bijna vijfentwintig jaar in Syrië het bewind van Bashar al-Assad, een man die op allerlei manieren zijn volk tekort gedaan heeft.

Vlak na zijn vertrek gingen beelden de wereld over van de rijkdom waarmee hij zich omgaf, garages vol superdure auto's, een paleis super-de-luxe ingericht.

Ook andere machthebbers omgeven zich met rijkdom, soms stilletjes om de mensen niet tegen zich in het harnas te jagen, zoals het paleizencomplex van Poetin aan de Zwarte Zee, waar het geld rijkelijk naartoe stroomt, soms openlijk, zoals de nieuwe president van Amerika het grote geld omarmt en schaamteloos alle principes opzij zet.

Rijkdom, macht, en zeker de combinatie van beide, daarvan geldt: Het is als het drinken van zout water. Als je ervan drinkt, zul je meer dorst krijgen.

De koning te rijk!?

Het Bijbelverhaal van vandaag gaat over de reputatie die koning Salomo heeft verworven.

Het lijkt wel een reclame voor het bewind van Salomo.

Salomo is hier in de chronologie van het Koningenboek op het toppunt van zijn glorie.

Als je alleen het gedeelte van vanmorgen leest, dan is het alleen maar prachtig allemaal.

Maar als je verder leest, in dit hoofdstuk, en in het volgende hoofdstuk, dan valt Salomo voor de schrijver van het Koningenboek van zijn voetstuk.

Het zijn sterke benen die de weelde kunnen dragen, zegt het spreekwoord. Ook het verhaal van Salomo illustreert dat. Daarover straks. Eerst het verhaal van vanmorgen.

Het is in de loop van de geschiedenis talloze keren afgebeeld.

Blijkbaar trok het kunstenaars om het af te beelden, of kregen zij de opdracht daarvoor, omdat de opdrachtgever het verhaal misschien wel op zichzelf wilde betrekken. Wie wil er zelf nou niet wijs, rijk én machtig zijn?

De afbeelding van het Bijbelverhaal van Salomon de Bray, zelfde voornaam, te zien in het Frans Hals museum en geschilderd in 1657, in de tijd dat het Paleis op de Dam gebouwd werd als het stadhuis van Amsterdam, het grootste ter wereld. De machthebbers van Amsterdam en Holland vergeleken zichzelf graag met Salomo, met zijn grote macht, rijkdom en wijsheid. Hier zien we Salomo in een van zijn geweldige bouwwerken.

Je zou denken, qua bouwstijl, dat ze op bezoek zijn in het Paleis op de Dam. Maar het moet de tempel in Jeruzalem voorstellen. Want we zien daar in het licht allemaal priesters en een altaar waarop een offer gebracht wordt.

Voordat we naar de kritische noot van de Bijbelschrijver gaan, eerst naar het mooie en het hoffelijke van het gedeelte van vandaag.

Het is een prachtig verhaal van hoffelijkheid en respect, deze ontmoeting van de koningin van Seba en de koning van Jeruzalem, een hoffelijkheid en wederzijds respect die vandaag de dag bij internationale ontmoetingen van machthebbers soms ver te zoeken is. Helaas.

Het gaat in deze ontmoeting vooral om twee aspecten die de nadruk krijgen in de reputatie van Salomo, en dat zijn achtereenvolgens zijn wijsheid, en zijn rijkdom.

Eerst ligt alle nadruk op het eerste, zijn wijsheid, en al gaande lijkt dat te verschuiven naar het tweede, zijn rijkdom, en door die verschuiving die verder gaat in het gedeelte erna lijkt het ook mis te gaan. Maar nu nog niet.

Die wijsheid van Salomo is al een paar keer eerder benadrukt.

Bij het begin van zijn regering, als Salomo niet vraagt om rijkdom of macht, maar om een 'horend hart', om de gave goed onderscheid te kunnen maken tussen goed en kwaad.

De wijsheid van Salomo kennen we natuurlijk uit het beroemde verhaal van die twee vrouwen die bij hem komen met één levend kind. Van wie is dat kind? Salomo velst dan zijn salomonsoordeel. Het volk krijgt daardoor groot ontzag voor hun koning.

In het verhaal van vandaag is het opnieuw de wijsheid van Salomo die een legendarische koningin uit een ver land naar hem toe lokt. Helemaal uit Seba komt zij, geen idee waar dat ligt, in Ethiopië wordt wel beweerd, of ergens in Arabië, maar ver weg. De stijl van het verhaal heeft iets sprookjesachtigs.

Ze komt naar hem toe om hem met raadsels op de proef te stellen. De koningin legt hem al haar vragen voor die ze had bedacht. En Salomo wist op haar vragen een antwoord.

Diep onder de indruk raakt ze van de wijsheid van deze man.

Het gaat in stapjes, steeds meer raakt ze onder de indruk.

Eerst dus door de wijsheid. Vervolgens door de overvloed en voortreffelijkheid van de spijzen bij het feestmaal dat voor haar komst is aangericht. Daarna door de talrijke hoogwaardigheidsbekleders en het hofpersoneel en hun kleding.

Maar het hoogtepunt is als zij komt in de voorhof van de tempel en daar een offerplechtigheid te zien krijgt en zij buiten zichzelf raakt van bewondering.

Het is dus echt waar, wat ik over u en uw wijsheid heb horen vertellen. Uw wijsheid en welvaart zijn nog veel groter!

Dat eindigt dan, prachtig vind ik dat, in een lofprijzing op de God van Israël: 'Geprezen zij de HEER, uw God, die zo veel behagen in u scheidt dat Hij u op de troon van Israël heeft gezet. Zijn liefde voor Israël is zo grenzeloos dat Hij u als koning heeft aangesteld om recht en gerechtigheid te handhaven.'

Ook mooi dat laatste, de bedoeling van het koningschap: om recht en gerechtigheid te handhaven. Dan gebeurt waarover we zongen met Psalm 72: Zijn koningschap zij ons een teken dat naar Gods toekomst wijst, als een koning zich niet laat leiden door macht of rijkdom, maar een horend hart heeft, om recht en gerechtigheid handen en voeten te geven. Wat zou het geweldig zijn als we zulke leiders hadden. Dat is de boodschap van die Psalm.

Dat hoor ik in die uitroep van de koningin van Seba. Prachtig.

Tegelijk speelt ook iets anders in dit hele verhaal. Het is ook internationale diplomatie.

Israël leeft tussen de andere volken. Salomo moet zich als koning daartoe verhouden. Het is prachtig hoe Salomo deze koningin laat delen in zijn wijsheid. Hij geeft haar zijn wijsheid, zijn woorden. Zij wordt daar wijzer van, en hij misschien ook wel, want als je wijsheid deelt kom je samen verder. Het is een verhouding van wederzijds respect, van geven ontvangen. Maar er is niet alleen wijsheid die uitgewisseld wordt. De koningin van Seba kwam ook naar Salomo toe met een grote karavaan met reukwerk, een grote hoeveelheid goud, en edelstenen. 'Zo veel reukwerk als de koningin van Seba aan koning Salomo gaf, is later nooit meer aangevoerd. De vloot van Chiram die het goud uit Ofir had meegebracht, voerde van daar ook een grote hoeveelheid sandelhout en edelstenen mee ... En koning Salomo gaf de koningin van Seba de gebruikelijke koninklijke geschenken en daarbij nog alles wat ze verder maar vroeg.'

Het is ook een grote handelsmissie. Geen wonder dat de Hollandse rijken en machtigen uit de 'gouden eeuw' zich graag vereenzelvigden met koning Salomo hier. En daar zit gelijk de adder onder het gras.

Als je verder leest, zul je ontdekken dat het met koning Salomo niet goed afloopt. En dat begint hier al. De macht en de rijkdom stijgen hem naar het hoofd.

Salomo vervalt, net als bijna alle andere koningen van Israël, in oude fouten. Hij wordt ontrouw aan de Heer, de God van Israël. Zo wordt het dan verwoord.

Hij gaat ten onder aan geld en aan vrouwen. Lees maar eens verder. Het is ongelofelijk, zijn honger naar macht, naar pracht en praal, naar vrouwen, onverzadigbaar.

Met de kennis van later, zie je dat al terug in het gedeelte van vandaag.

Er was al eerder sprake van de bijzonder rijkdom van Salomo en van zijn ambitieuze bouwprojecten, en telkens was daar het volk bij betrokken. De mensen worden gezegend door de koning. Maar nu lijkt het volk uit de aandacht verdwenen.

Alsof hij niet meer de koning is die dient, maar de leider die in beslag genomen wordt door zichzelf, zijn eigen rijkdom en faam. Alles wat hier gezegd wordt, komt uit de mond van de koningin. Salomo zelf wordt niet meer sprekend opgevoerd. Alsof hij de overdreven lof van de koningin zich laat welgevallen. Die kennen we vandaag de dag ook, leiders die alleen maar bejubeld willen worden. De koning te rijk!?

Op het hoogtepunt lijkt de neergang zich al aan te dienen. Grote geschenken worden uitgewisseld bij deze ontmoeting. De ene rijke maakt de ander nog rijker.

En de rijkdom wordt ingezet voor de verfraaiing van gebouwen en een nog mooiere liturgie.

Verderop zal blijken dat het tijdperk van Salomo niet voor iedereen van de bevolking welvaart bracht, dat de belastingdruk hoog was, dat er een groot contrast was tussen rijk en arm.

We lezen niet dat de rijkdom van de koningin van Seba ten gunste van het volk komt. Misschien was die keuze wel een voorbode van het verval.

Twee weken geleden zagen we een afbeelding van een raam uit Gouda met daarop verbeeld de inwijding van de tempel van Salomo. Ook het verhaal van vandaag is daar in glas verbeeld:

<https://uitdebijbel.info/kunst-uit-de-bijbel/de-goudse-glazen/glas-5/>

We zien rechts koning Salomo, zittend op zijn troon, en tegenover hem, staand, de koningin van Seba. Het is helemaal prachtig als je daar in de kerk bent en het licht van buiten erdoorheen schijnt: Salomo in al zijn pracht, geadoreerd door een legendarische koningin van ver.

Zoals het Koningenboek zelf al in het vervolg die geweldige macht en pracht en praal onder kritiek stelt, zo vinden we in het geheel van de Bijbel ook een andere tegenstem. Woorden van Jezus, woorden waar ik maar niet van los kom:

‘Kijk naar de lelies, kijk hoe ze groeien. Ze werken niet en weven niet. Ik zeg jullie: zelfs Salomo ging in al zijn luister niet gekleed als een van hen... Als God het groen dat vandaag nog op het veld staat en morgen in de oven gegooid wordt al met zoveel zorg kleedt, met hoeveel meer zorg zal Hij jullie dan niet kleden, kleingelovigen? Ook jullie moeten je niet druk maken over wat je zult eten en wat je zult drinken, jullie moeten je niet door zorgen laten kwellen. De volken van deze wereld jagen die dingen na, maar jullie Vader weet dat je ze nodig hebt. Zoek liever zijn koninkrijk, en die andere dingen zullen je erbij gegeven worden.’

Laat dat maar eens op je inwerken. Wat is nou echt belangrijk in het leven? Hier gaat het over vertrouwen, leven in vertrouwen. Dan ben je echt de koning te rijk.

Even terug naar dat raam in Gouda. Onderaan staat ook de schenker afgebeeld, de sponsor: Elburga van Boetzelaer, abdis, leider, van het Benedictijner klooster Rijnsburg. Blijkbaar een rijk klooster. Anders kon je zo'n glas niet betalen. Wat ik mooi vind, is de tekst rechtsboven haar, niet in kleur maar zwartwit: 'Ic betrou in Godt', Ik vertrouw op God. De koning te rijk.